

Merjem Kasumović

Šejh Ešrefoglu Rumi – turski pjesnik i mutesavvif petnaestog stoljeća

UDK 821.512.161.09-1 Ešrefoglu R

Sažetak

U ovom radu predstavljen je Ešrefoglu Rumi, jedan od važnih predstavnika turske tesavvuvske književnosti, koji je živio u četrnaestom i petnaestom stoljeću u Izniku i Bursi. U radu se izlažu osnovni podaci o njegovom životu i duhovnom putu. Premda je Rumi sprva bio pripadnik bajramijskog derviškog reda, čiji je rodoslovnik šejh hadži Bajram Veli, njegov *sejri-sulūk* odvest će ga kasnije do sirijskog grada Hame i šejha kadirijskog tarikata Husejna Hamevija. Zahvaljujući tome, Ešrefoglu Rumi postat će eponim ešrefijskog kola kadirijskog tarikata. Pored osnovnih biografskih podataka u radu su predstavljena i djela Ešrefoglu Rumija, te odabrani primjeri poezije iz Šejhovog *Divana*. Možemo konstatirati da se Rumijeva poezija temelji na tesavufsko-etičkom kodeksu, te stoga više pripada žanru tekijске poezije negoli čisto divanskoj poeziji. Iako se dosada na našem jeziku nije pisalo o Šejhovom životu, njegove ilahije učile su se u bosanskim tekijama, što saznajemo iz zapisa u tekijским međžmuama.

Ključne riječi: Ešrefoglu Rumi, Iznik, šejh hadži Bajram Veli, šejh Husejn Hamevi, bajramijski tarikat, kadirijski tarikat, šejh Abdulkadir Gejlani, k. s.

Porijeklo i obrazovanje Ešrefoğlu Rumi

Ešrefoğlu Rumi potječe iz porodice poznate po učenosti i slijeđenju *tesavvufskog nauka*, koja je iznjedrila mnoge učenjake i šejhove. Porijeklom su iz Mekke i potomci poslanika Muhammeda, alejhisselam.¹ Rumijev otac Ahmed Ešref preselio se iz Egipta u sirijski grad Hamu, a kasnije u Anadoliju, prvotno u Manisu, a zatim Iznik.² Može se pretpostaviti da je razlog njegovog putovanja traganje za *muršidom*, s obzirom na to da se i za njega prenosi da je bio jedan od duhovnih učitelja. Supruga Ahmeda Ešrefa, o kojoj nisu zabilježeni nikakvi podaci, bila je najvjerovatnije iz Iznika, što će svakako utjecati na njihovog sina u pogledu jezika i kulture u kojoj je stasao i kasnije ostavio neizbrisiv trag.³

Abdullah, po ocu nazvan Ešrefoğlu, rođen je u Izniku u drugoj polovini četrnaestog stoljeća. Autori koji su pisali o njemu spore se oko datuma njegovog rođenja. Postoji mišljenje da je Ešrefoğlu rođen 1353. godine, no neki istraživači argumentirano su osporili to mišljenje navodeći 1377. kao tačnu godinu njegovog rođenja.⁴ Na osnovu imena grada u kojem je rođen poznat je i kao Izniki, a budući da je rođn, živio i umro na prostoru Anadolije, koja se u to vrijeme nazivala *diyar-ı Rum*⁵, prozvan je Ešrefi Rumi. O njegovom djetinjstvu i mladosti nije zabilježeno mnogo podataka. Najvjerovatnije je rani period svog života proveo s porodicom u Izniku, u kojem je stekao i prvo obrazovanje.

Nakon početnog obrazovanja odlazi u Bursu, gdje nastavlja sa školovanjem u medresi Mehmeda Čelebija. Prema navodima iz djela *Menakıb-ı Ešrefzade* Rumi je proveo dugi niz godina izučavajući klasične islamske znanosti. Tokom svog školovanja isticao se svojim znanjem te je stoga, nakon okončanja obrazovanja, radio u spomenutoj medresi. U to vrijeme počinje se interesirati za *tesavvuf*, te čitati tesavvufska djela. Znanje koje je stekao u medresi nije zadovoljilo njegove duhovne potrebe, te počinje pokazivati sklonost ka unutarnoj spoznaji, osjećajući snažnu potrebu za duhovnim učiteljem koji će mu pokazati put spoznaje.

Duhovni put

U vrijeme kada se Ešrefoğlu Rumi počinje interesirati za duhovnost, u Bursi je živio derviš Abdal Mehmed⁶, koji će nakon jednog znakovitog događaja biti uzrok Rumijevom potpunom posvećivanju *tesavvufu*. U narednom periodu on odlazi kod jednog od znamenitih sufija halvetijskog derviškog reda, Šemsuddina Muhammeda, poznatog kao Emir Sultan.⁷ Pri prvom susretu s Emirom Sultanom Rumi zatraži da ga primi i vodi duhovnim putem, na što ga Emir Sultan upućuje u Ankaru kod hadži Bajrama Velija.⁸

Nakon dolaska u Ankaru, šejh hadži Bajram Veli ga prihvata kao svog učenika i počinje ga odgajati nastojeći da ga u potpunosti očisti od sebičnosti i ponosa te svih osobina “neodgojene”

¹ Vidi više: Mehmed Velijuddin, *Menakıb-ı Ešrefzade*, preديو: Mustafa Güneş, Sahhaflar Kitabı Sarayı, Istanbul, 2006, str. 7–9.

² Prema podacima koje prenosi Asaf Halet Čelebi od Safijudin efendije, šejha Numanije tekije u Bursi, Ešrefoğlu je imao dva brata, od kojih je jedan ukopan u Hami, a drugi u Manisi, što dodatno potvrđuje boravak Ahmed Ešrefa u ova dva grada, prije dolaska u Iznik. Vidi: Kasim Fidan, *Ešrefoğlu Rumi*, Semerkand, Istanbul, 2013, str. 12.

³ Usp. Kasim Fidan, *Ešrefoğlu Rumi*, str. 11–13.

⁴ Usp. A. Necla Pekolcaj, Abdullah Uçman, “Ešrefoğlu Rumi”, dostupno na: www.islamansiklopedisi.org.tr.

⁵ Zemlja Ruma, termin koji označava Rimsku i Bizantijsku imperiju. U kasnijoj upotrebi Rum se odnosi na Anadoliju. U poeziji Rum označava zemlju, tj. Anadoliju, ali i ljude koji tamo žive. Vidi: Fehim Nametak, *Pojmovnik divanske i tesavvufske književnosti*, Orijentalni institut u Sarajevu, Posebna izdanja XXVII, Sarajevo, 2007, str. 211.

⁶ Derviš koji je živio u Bursi za vrijeme sultana Murata II. Bio je savremenik Emira Sultana, sa kojim je često vodio

razgovor. Abdal Mehmed, koji je vjerovatno umro u prvoj polovini 15. stoljeća. Ukopan je u turbetu pored džamije koja nosi njegovo ime. Sulejman Uludağ, “Abdal Mehmed”, dostupno na: www.islamansiklopedisi.org.tr.

⁷ Emir Sultan je rođen 1368. godine u Buhari. Njegovo porijeklo veže se preko hz. Husejna za Poslanika, a. s. Pravo ime mu je Muhammed b. Ali, a nadimak Šemsuddin. Bio je oženjen sa Hundi-hatun, kćerkom sultana Bajezida I. Umro je 1429. godine u Bursi, a njegovo turbe nalazi se pored džamije Emir Sultan. Usp. K. Fidan, *Ešrefoğlu Rumi*, str. 15.

⁸ Bajram Veli je rođen u selu Solfasol, u blizini današnje Ankare. Njegovo pravo ime je Nu'man, ali je poznatiji pod imenom Bajram Veli. Svoje teološko obrazovanje započeo je u ankarskoj Kara medresi, u kojoj je potom radio i kao profesor. Svoju profesorsku karijeru nastavio je u Bursi, u Čelebi Sultan medresi. Usp.: Džemal Čehajić, *Derviški redovi u jugoslavenskim zemljama sa posebnim osvrtom na Bosnu i Hercegovinu*, Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo, 1986, str. 186–187.

duše. Ešrefzade je bespogovorno prihvatao sve dužnosti koje mu je šejh dodjeljivao. Stoga je brzo napredovao na duhovnom putu te je kasnije kao jedan od najdarovitijih hadži Bajramovih *murida* godinama bio imam u tekiji. Hadži Bajram, kojem su se mnogo sviđali Rumijevi postupci i koji je uvidio njegove vrline u odnosu na ostale dervise, dao je Rumiju svoju kćerku Hajrunisu za ženu. Nedugo nakon vjenčanja, a prije nego će se roditi Rumijeva kćerka Zulejha, šejh Bajram Veli šalje Rumiju u Iznik, čime ga zadužuje da širi *tarikata*.⁹ Ešrefzade u tom periodu pokazuje svoju sklonost *melametskoj tradiciji*¹⁰. Tako je, uprkos nastojanju da ispuni emanet koji mu je šejh dao, nastavio živjeti u osami, što je oslabilo njegov angažman na polju *iršada*. Najzad se ponovo vraća u Ankaru smatrajući da nije dostigao dovoljan stepen duhovnosti. Hadži Bajram mu tada savjetuje da ode u Hamu kod šejha i muftije Husejna Hamevija, potomka hazreti pira Abdulkadira Gejlaniya, rodoslovnika kadirijskog tarikata. Prema jednoj predaji, na dan Rumijevog dolaska, šejh Hamevi se vratio s hadždža te je lično izašao pred gradsku kapiju i dočekao Rumiju. Pseudonim Rumi, kako ga je šejh Hamevi oslovio pri prvom susretu, Ešrefoğlu će kasnije koristiti u svojoj poeziji. Budući da je dugo godina odgajan pod nadzorom šejha hadži Bajrama, autori navode da je ubrzo nakon dolaska u Hamu uveden u četrdesetodnevnu osamu, *halvet*. Rumi je u osami provodio vrijeme u stalnom ibadetu. Napustio je dunjalučke potrebe poput jela i sna nastojeći da

svojim bićem zaroni u more duhovnog svijeta i tako došao u stanje *džezbe*, potpuno zaboravivši sebe. Pri dolasku u Hamu, Ešrefzade je na sebi imao hadži Bajramovu odjeću, a na glavi bajramijski *tadž* sa šest odjeljaka.¹¹ Nakon izlaska iz *halveta*, šejh Husejn Hamevi mu reče da odjeća hadži Bajrama Velija ostane na njemu, ali da doda jedan *pul* (odjeljak) na svom *tadžu* tako da ih ukupno bude sedam, budući da sada ima drugačiji duhovni stepen i odgovornost.¹² U dostupnoj literaturi ne spominje se kada je tačno Rumi krenuo iz Hame u Iznik, no budući da je kod šejha Hamevija učio kadirijski *usul*, malo su vjerovatni navodi da je ostao kratko. Ešrefoğlu je za vrijeme koje je proveo u Hami ovladao visokim duhovnim spoznajama te se u Iznik vratio kao kadirijski šejh. Po povratku u Iznik, uprkos tome što je dobio *hilafet*, Rumi nastavlja živjeti u osami. Nakon izvjesnog vremena jedan zemljoradnik, koji se ujedno smatra prvim Rumijevim dervišem, izgradio mu je tekiju u blizini potoka Pınarbaşı, gdje je Rumi proveo ostatak svog života.¹³ U ovoj tekiji Rumi je osnovao ešrefijski *tarikata*¹⁴, koji je ogranak kadirijskog tarikata. Njegova slava proširila se ne samo po Izniku već i Bursi i okolnim gradovima.

Na osnovu brojčane vrijednosti arapskih grafema po *ebdžed sistemu* s natpisa na vratima Rumijevog turbeta¹⁵, pretpostavlja se da je umro 1469. godine.¹⁶ Ukopan je u turbetu pored džamije i tekije. Turbe, džamija i tekija potpuno su uništeni tokom grčke okupacije. Džamija, u čijem

⁹ Usp. K. Fidan, *Ešrefoğlu Rumi*, str. 17–18.

¹⁰ Melamet: Stanje kada derviš kori sam sebe, kada vidi svoju bezvrijednost u odnosu na Apsoluta. Može se ogledati u nemarnosti prema vanjskom izgledu, ili općenito u prikrivanju pripadanja određenom derviškom redu i skrivanju svojih duhovnih osobina. Vidi. Fejzulah Hadžibajrić, *Mali rječnik sufijsko-tarikatskih izraza*, bez izdavača, Sarajevo, 2006, str. 33; F. Nametak, *Pojmovnik divanske i tesavvufske književnosti*, str. 170.

¹¹ Ahmed Özkan, *Ešrefoğlu Rumi, Hayatı, Tesavvufi Görüşleri ve Ešrefiyye Tarikatı*, neobjavljena doktorska disertacija, Univerzitet Atatürk, Erzurum, 2013, str. 22.

¹² Ovo je razlog zašto ešrefijski *tadž* ima sedam dijelova. Prema nekim izvorima, Husejn Hamevi rekao je Rumiju da narod gleda i u njegovu vanjštinu te da zbog toga treba urediti svoju odjeću. Dao mu je jedan ogrtač i papučice. Rumi je obukao ogrtač, a papučice je stavio na glavu i rekao: "Papuče koje je dao moj šejh ne treba da budu na mojim nogama, nego na glavi." Vidi: K. Fidan, *Ešrefoğlu Rumi*, str. 23.

¹³ M. Velijuddin, *Menakıb-ı Ešrefzade*, str. 41–43.

¹⁴ Jedan od najstarijih tarikata koji je osnovan u Anadoliji u osmanskom periodu jeste ogranak kadirijskog tarikata. Ešrefoğlu je udario temelje ešrefijskog tarikata osnivanjem tekije nakog povratka iz Hame u Iznik. Ešrefijski *tarikata* konačnu formu dobio je za vrijeme Rumijevih nasljednika Abdurrahima Tirsija i Hamdi-efendije. Vidi: Ramazan Muslu, *Temelleri İznik'te Atılan Bir Tesavvuf Yolu: "Ešrefiyye"*, Uluslararası İznik Sempozyumu, Iznik, 2005, str. 394–395.

¹⁵ Ešrefzade 'azm-i cinan eyledi.

¹⁶ Vidi više: Asaf Halet Çelebi, *Ešrefoğlu Divanı*, Hece Yayınları, Ankara, 2015, str. 45.

Osım navedene, u literaturi se spominju još i 1475. i 1493. godina. Međutim, osim tariha s turbeta, važan izvor za utvrđivanje godine smrti predstavlja i jedna vakufnama iz 1485. godine o izgradnji džamije i turbeta, koje je dala izgraditi majka sultana Bajezida II, Mukrime-hatun. Shodno tome, na osnovu literature, 1469. smatra se najtačnijom godinom preseljenja Ešrefoğlula Rumija. Vidi više: Mustafa Güneş, *İznikli Ešrefoğlu Rumi Divanı ve Menakıbeleri*, Höşgörü Yayınları, İstanbul, 2014, str. 47–48.

haremu se danas nalazi Rumijev mezar, ponovo je izgrađena 1950. godine.¹⁷ Prema Rumijevom nasijetu, na mjestu šejha tekije u Izniku, naslijedio ga je njegov zet Abdurrahim Tirsi.¹⁸

Književni opus šejha Ešrefoĝlua Rumija

Rumi se kao književnik razvijao i oblikovao u skladu s tesavvufskim uvjerenjima. Pisao je prozna i poetska djela lirskog i didaktičkog karaktera na jednostavnom i jasnom turskom jeziku. U njegovim djelima zastupljen je prilično veliki broj izvorno turskih riječi koje su upotrebljavane u narodnom govoru. Arapske i perzijske genitivne veze, koje je Rumi rijetko upotrebljavao, bile su poznate narodu i sastavljene od lahko razumljivih riječi. Ešrefzade je stoga imao važnu ulogu u razvoju turske tesavvufske poezije i očuvanju turskog jezika u vremenu kada su nastajala brojna djela na arapskom i perzijskom jeziku. Kako bi ojačao svoj izričaj, Rumi se u svojim stihovima koristio kur'anskim ajetima, hadisima, raznim narodnim izrazima, poslovicama i izrekama. Pisao je poeziju u slogovnom (*hece vezni*) i kvantitativnom metru (*aruz vezni*), te nije pridavao posebnu pažnju estetskim vrijednostima svojih djela. Osjećanja i misli iskazao je potpuno slobodno. U poeziji se koristio ponavljanjima, rimom, metaforama i sličnim elementima kojima su se koristili i drugi sufijski pjesnici. Rumi se ka književna ličnost razvio u okviru tekijiske književnosti.¹⁹ Zbog toga u njegovoj poeziji zapažamo brojne tesavvufske simbole. Za njega poezija nije cilj, nego sredstvo kojim se prenose vrijednosti u koje se vjeruje. Zbog značenja koja sadrže, njegova djela predstavljaju najljepše primjere tekijiske književnosti petnaestog stoljeća. Znatno je utjecao na širenje i razvoj tesavvufske misli i tarikatske prakse u veoma turbulentnom razdoblju razvoja osmanske države.

U svim se izvorima *Divan*, *Müzekki'n-nüfus* i *Tarikatname* navode kao tri temeljna djela koja nedvojbeno pripadaju ovom autoru. Autorstvo drugih djela koja se pripisuju Rumiju još nije sa sigurnošću utvrđeno. Osim *Divana* i *Müzekki'n-nüfusa*, druga djela nisu štampana.

Prve bibliografske podatke o Rumiju, kao i njegovom *Divanu*, nalazimo u djelu o ranim mutesavvifima u turskoj književnosti autora Fuada Köprülüa.²⁰ *Divan* Ešrefoĝlua Rumija, čiji se rukopisni i štampani primjerci nalaze u mnogim bibliotekama u Republici Turskoj, prvo štampano izdanje na starom pismu (arapsko-perzijski alfabet) doživjelo je 1869. godine. Prvo latinično izdanje *Divana* pripređio je Asaf Halet Čelebi 1944. godine bazirajući ga na tri rukopisna primjerka.²¹ Dvadeset i dva rukopisna primjerka *Divana* čuvaju se u bibliotekama u Istanbulu, Ankari, Bursi i Čorumu.²² *Divan* se smatra Rumijevim kapitalnim djelom. Moralne vrijednosti ove zbirke poezije zasnovane su na islamskom moralu i tesavvufskim principima. U *Divanu*, koji je napisan u formi gazela, mesevija, košma, kit'a i rubajija, nalazi se dvije stotine dvadeset pjesama. Rumi se u svojim stihovima ne pridržava ustaljenih pravila rime i metrike. Djelujući prilično slobodno, u nekim pjesmama u svom *Divanu* koristio se "rimom po sluhu".²³ Pisao je na prirodan način, onako kako je osjećao. Osnovne teme *Divana* jesu tevhid, potreba vezivanja za šejha, ašk i spoznaja. U pogledu forme i sadržaja, za *Divan* Ešrefoĝlu Rumija možemo reći da je spoj klasične i narodne književnosti, te bogat primjer tesavvufske turske književnosti. U stihovima *Divana* eksplicitno se uočava naklonost oponašanja Junusa Emrea, najvećeg turskog narodnog pjesnika. Jezik, stil i način izražavanja Junusa Emrea toliko je utjecao na Rumija da možemo kazati da je Rumi u

¹⁷ Vidi više: M. Güneş, *İznikli Eşrefoĝlu Rumi Divan ve Menkubeler*, str. 49–50.

¹⁸ Roden u selu Tirse, u blizini Iznika. Još u djetinstvu je, zajedno sa svojim ocem Bajezidom Fakihom, išao u Iznik i slušao Rumijeva predavanja. Odgojio ga je lično Ešrefoĝlu, te ga kasnije oženio svojom kćerkom Zulejhom. Umro je u Izniku 1520. godine i ukopan je pored Ešrefoĝlua. Vidi: Nuri Özcan, "Abdürrahim Tirsi", dostupno na: www.islamansiklopedisi.org.tr

¹⁹ Književnost stvarana pod snažnim utjecajem tesavvufske islamske misli. U poeziji se ta književnost održala u formi pjesničkih vrsta njegovanih u narodnoj turskoj poeziji,

mada su neki pjesnici pjevali pjesme i u formi i u duhu divanske poezije, ali uvijek s uklonom na tesavvufski pogled na svijet. Vidi: F. Nametak, *Pojmovnik divanske i tesavvufske književnosti*, str. 243.

²⁰ Vidi više: Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara, 1976, str. 344.

²¹ A. Özkan, *Eşrefoĝlu Rumi, Hayati, Tesavvufi Görüşleri ve Eşrefiye Tarikati*, str. 37.

²² Vidi više: M. Güneş, *İznikli Eşrefoĝlu Rumi Divan ve Menkubeler*, str. 56–57.

²³ M. Güneş, *İznikli Eşrefoĝlu Rumi Divan ve Menkubeler*, str. 78.

potpunosti pisao u Junusovom stilu. Ešrefzade u svojim stihovima spominje četiri mutesavvifa: Abdulkadira Gejlaniya, kojem je posvetio četiri medhije, Ibrahima Edhema, kojeg izravno spominje u jednom bejtu, dok u četiri bejta aludira na njega govoreći o ljubavi zbog koje se ostavlja kruna, prijestolje i porodica, Haladža Mensura i njegovu poznatu rečenicu “Enel-Hakk” zbog koje je pogubljen te šejha Sa’ana, kojeg spominje u samo jednom bejtu.

Djelo *Mūzekki’-n-nūfus* (*Onaj koji čisti duše*) ubraja se među najranija prozna djela na turskom jeziku s izrazito tesavvufskom tematikom. Sačuvan je veliki broj rukopisnih primjeraka ovog Rumijevog djela. Prema autorovim riječima, djelo je napisano 1448. godine.²⁴ Iako je naslov na arapskom jeziku, djelo je napisano na jednostavnom turskom jeziku, te je imalo veliku ulogu u predstavljanju tesavvufskog morala. *Mūzekki’-n-nūfus* drugo je djelo po važnosti, pored *Divana*, u kojem su zapisana Rumijeva učenja.

Tarikatname, treće autorsko djelo Ešrefoğlu Rumija, govori o razumijevanju tesavvufa te načelima tarikata koji će kasnije biti nazvan po njemu. Sačuvano je trinaest rukopisnih primjeraka ovog djela. Premda je djelo napisano jednostavnim turskim jezikom, sadržajno je zahtjevno za razumijevanje. Najznačajnija karakteristika *Tarikatname* je isticanje važnosti ljubavi prema hazreti Aliji i Ehl-i bejtu. *Tarikatname* je pisana isključivo za pripadnike tarikata.

Ešrefoğlu Rumi u Bosni i Hercegovini

U dostupnoj literaturi na našem jeziku nismo pronašli nijedan naučni rad koji se bavi životom i djelom Ešrefoğlu Rumija. Tek

nekoliko rečenica u *Historiji turske književnosti* autora prof. dr. Fehima Nametka posvećeno je Rumiju. Nejasno je zašto profesor Nametak nakon izuzetno šturih informacija o Rumiju govori o heterodoksnim tarikatima i hurufijskom pokretu ne naznačujući postoji li, i kakva je Rumijeva veza sa njima.²⁵

Tokom istraživanja dosadašnjih prijevoda Rumijevih gazela na bosanski jezik pronašli smo dva gazela koja je s turskog jezika preveo Hamza Halitović. Riječ je o gazelima “Cemi’i enbiyalardan” i “Hep fesat işlerime”.²⁶

Jedan od najpoznatijih Rumijevih gazela, “Ayırma”, prepjevan je na naš jezik pod naslovom “Ilahi, od Sebe me ne rastavi” i često se uči, posebno u sufijskim krugovima.²⁷ U medžmui Kaderijsko-bedevijske tekije Čeljigovići osim prepjeva spomenutog gazela “Ayırma”, zabilježen je i prepjev Rumijevog gazela “Sultan Abdulkadir”.²⁸ U istoj medžmui gazel “Ovaj svijet s mukom teče” pogrešno je pripisan Ešrefoğlu Rumiju.²⁹

U jednom rukopisnom primjerku medžmue koju posjedujemo u privatnoj biblioteci pronašli smo nekoliko gazela iz Rumijevog *Divana*, kao i jedan gazel iz *Mūzekki’-n-nūfusa*, koji je i prepjevan na naš jezik.³⁰ Riječ je najvjerojatnije o oglavačkoj medžmui, s obzirom na to da su u njoj zabilježeni gazeli istih autora koji su zastupljeni i u medžmuama pohranjenim u Gazi Hurev-begovoj biblioteci.³¹ Gazeli zabilježeni u tom rukopisu jesu sljedeći: “Cem Olmuş Dervişleri Pirim Abdülkadirin”, “Tecellî Şevki Dîdârın Beni Mest Eyledi Hayrân”, “Ey Gönül Bir Derde Düş Kim Anda Dermân Gizlidir”, “Ey Allahım Beni Senden Ayırma”, “Yüreğime Dost Derdi Urdu Türklü Yâreler”, “Bu Gönül Şehrini Seyran Ederken”.

²⁴ M. Güneş, *İznikli Eşrefoğlu Rumi Divanı ve Menkıbeler*, str. 57.

²⁵ U literaturi kojom smo se koristili u ovom radu Ešrefoğlu Rumi se nigdje ne vezuje za hurufijski pokret. Također, kol ešrefije ogranak je kadijijskog dervišskog reda, o čemu smo već pisali, a ne bajramijskog, kako to navodi prof. Nametak. Vidi: Fehim Nametak, *Historija turske književnosti*, Orijentalni institut u Sarajevu, Posebna izdanja XL, Sarajevo, 2013, str. 215–216.

²⁶ Vidi više: Hamza Halitović, *Palača od ruže, zbirka turskih sufijskih ilahija*, Fondacija “Baština duhovnosti”, Mostar, 2015, str. 74. i 115–116.

²⁷ Grupa autora: Kadijijsko-bedevijski muhibi i derviši, *Ilahije, kaside, gazeli na bosanskom jeziku*, Kadijijsko-bedevijska tekija Čeljigovići – Sarajevo, Sarajevo, 2000, str. 60.

²⁸ Grupa autora: Kadijijsko-bedevijski muhibi i derviši, *Ilahije, kaside, gazeli na bosanskom jeziku*, Kadijijsko-bedevijska tekija Čeljigovići – Sarajevo, Sarajevo, 2000, str. 137–138.

²⁹ Autor ovog gazela je sufijski pjesnik šesnaestog stoljeća Eroğlu Nuri. Eroğlu Nuri bio je pripadnik halvetijskog dervišskog reda i autor manje zbirke poezije. Vidi: Mehmet Öcal Oğuz, “Eroğlu Nuri”, [www.http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/eroglu-nuri](http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/eroglu-nuri) (Posljednja posjeta 15. 11. 2022)

³⁰ Riječ je o gazelu “Moga srca šehar” (“Bu Gönül Şehrini Seyran Ederken”).

³¹ Vidi: Salih Trako, “Medžmua pjesnika Šakira”, dostupno na: <https://www.anali-ghb.com/index.php/aghb/article/view/28/69>

Utjecaj učenja Ešrefođlúa Rumija uočavamo u jednoj kasidi šejha Abdurrahmana Sikirića³², što je svakako pokazatelj da su djela, a posebno gazeli Ešrefođlúa Rumija bili poznati i mute-savvifima s naših prostora. Naime, Šejh Sirrija u jednom stihu kaže:

*Hâris-i meydân-ı aşkım eşref-i sâni bugün
Ja sam čuvar poprišta ljubavi i danas sam drugi Ešref³³*

Važno je naglasiti da prof. Sikirić u fusnoti ističe vlastiti oprez u vezi sa značenjem ovog stiha. Naime, tek pretpostavlja da je riječ o Ešrefođluu Rumiju, s obzirom na to da se u stihu spominje samo ime Ešref. Na prvom znanstvenom kolokviju, *Šejh*

Abdurrahman Sikirić u bosanskoj kulturi, održanog 4. maja 2019. godine u organizaciji Međunarodnog foruma Bosna u saradnji s Općinom Stari Grad Sarajevo, rahmetli prof. dr. Samir Beglerović u svom izlaganju iznosi pretpostavku da je ovog autora hazreti Sirrija naveo iz dva razloga. Prvi je to što je Ešrefođlu, osim sposobnosti izražavanja tesavvufskog učenja u formi stihova, bio poznat i pod nadimkom *Divan sahibi*. Drugi razlog počiva na činjenici da je Ešrefođlu Rumi *kol sabibija ešrefija* ogranka kadirijskog tarikata, a sam šejh Sirrija je isticao uvažavanje pozicije hazreti Abdulkadira Gejlaniya kao vrhovnog evlije, kutba svoga vremena i prvaka svih tarikata.³⁴

Odabrana poezija iz Divana Ešrefođlúa Rumija

1.

Cemi'-i enbiyâlardan Muhammed cümlelin şâhi
Yüzü nurundan almışlar felekler şems ile mâhi

Yedi kat gökleri geçdi kadem arş üstüne basdı
İrişti Kabekavseyne tavâf eyledi dergâhi

Anın seyr ü sülûkinden melekler âciz olmuşlar
Ki bin yilda varamazlar o bir demde varıb râhi

Vireydim canımı kurban senin yoluna ey Ahmed
Aceb bir kez yüzün görsem seher vakti sehergâhi

Bu Eşrefođlu Rumi'nin günahı çokdürür gâyet
Şefaât kıl ya Muhammed yüzün şems ü kamer mâhi³⁵

Prijevod:

Od svih Božijih poslanika, Muhammed je sultan svima
Nebeske sfere, sunce i mjesec uzimaju svjetlost s nura lica njegovoga

Prođe sedam kata nebesa, svojom stopom kroči do *Arša*
Pristiže do *kabikavsejna*, na tom mjestu tavaf učini

Na njegovom duhovnom putovanju meleki nemoćni ostaše
Za hiljadu godina neće dospjeti gdje on u jednom dahu stig'o je

³² Abdurrahman Sirrija je pjesnik na bosanskom i turskom jeziku. Bio je učenik fojničke medrese, a tesavvuf je izučavao kod šejha Husejna Zukića, koji ga je uveo u nakšibendijski tarikat i dao mu nadimak *Sirri*, po kojem je poznat i kao pjesnik. Njegova poezija na turskom jeziku tesavvufskog je usmjerenja. Vidi: Lamija Hadžiosmanović, Emına Memija, *Poezija Bošnjaka na*

orijentalnim jezicima, Preporod Sarajevo, Sarajevo, s. a., str. 186.

³³ Šaćir Sikirić, *Pobožne pjesme (ilabije) šejh-Abdurrahmana Sirrije*, Državna tiskara, Sarajevo, 1941, str. 27.

³⁴ Snimak kolokvija dostupan je na *YouTube* kanalu: <https://www.youtube.com/watch?v=MWjXWSNDsqM>

³⁵ A. H. Čelebi, *Ešrefođlu Divanı*, str. 98.

Da svoju dušu žrtvujem na tvom putu, o Ahmede
Da mi je samo jednom ti lice vidjeti, u zoru, praskozorje

Ovaj Ešrefoğlu Rumi pun grijeha je
Podari mu svoj šefa'at, o Muhammede, jer tvoje lice suncem i mjesecom osvjetljeno je

2.

Ezelden aşk oduna yane geldim
İçdim aşkın şarabın kane geldim

Cüdâ düşmüş yârinden bir garibim
Visâlin isteyü hicrâne geldim

Şu bülbülüm ki gülden ayrı düşdüm
Fırâkıyle bu hâristâne geldim

Kararım yok cihandan tiz giderim
Bu sûret mülküne mihmâne geldim

Benim Yusuf bugün Ken'an ili'nde
Beden misrındaki zindane geldim

Bana düzehtir ansız kamu cennet
Anin gayrına çün bigâne geldim

Bu nefsin leşkerin kırmağa daim
Bahadır oluben meydane geldim

Gazâ etmekliğe bu nefs'i şoma
O Dost yoluna can kurbane geldim

Şikârım süre bu sahraya çıktım
Adam iletmeğe Sultanè geldim

Hakk'ı bilmeğe geldim bunda bellü
Ne cennet hûr u ne rıdvâne geldim

Hakka bildim ki âdem doğru yoldur
Aninçün azm edüp insane geldim

Bugün bil Dost'u Eşrefoğlu Rumi
Yarın deme ki vah pişmâne geldim³⁶

Prijevod:

Još u *ezelu* vatru ljubavi sam zapalio
Ispio vino ljubavi i tako opijen postao

³⁶ Tercüman 1001 Temel Eser Heyeti, *Eşrefoğlu Divanı*, Tercüman Yayınları, İstanbul, s.a., str. 133.

Rastavljen od svog Voljenog, pravi siromah postadoh
Rastanak podnosim kako bi se u *vusletu* s Tobom stopio

Ja bulbul sam, od ruže odvojen
U boli rastanka dođoh na ovaj prolazni svijet

Prolazan sam i s ovog svijeta ću brzo otići
Na ovaj svijet sam kao gost i došao

Moj je Jusuf danas u zemlji Ken'an
U tijelu zarobljen, zindanu misirskom

Cio Džennet bez Njega mi Džehennem
Ja prekidoh vezu sa svim mimo Njega

Danonoćno borim se da svoj *nefs* pokorim
Poput junaka na mejdan ja izađoh

Dođoh da se borim sa dušom nepokornom
I na Božijem putu da dušu svoju žrtvujem

Umjesto u lov, otišao sam da budem ulovljen
Da stignem do Sultana i rob Mu postanem

Nema sumnje da sam došao kako bi svoga Hakka spoznao
Nit zbog džennetskih hurija, nit Ridvana nisam došao

Znao sam da je spoznat Hakka pravi put za čovjeka
Zbog toga se trudim da bih istinski čovjek postao

Ešrefoğlu Rumi, danas za Boga ti znaj
Sutra da ne kažeš pokajah se ja

3.

Cihânı hiçe satmaktır adı aşk
Döküp varlığı gitmektir adı aşk

Elinde sükkeri ayruğa sunup
Ağuyu kendi yutmaktır adı aşk

Belâ yağmur gibi gökten yağarsa
Başımı ona tutmaktır adı aşk

Bu âlem sanki oddan bir denizdir
Ona kendini atmaktır adı aşk

Var Eşrefoğlu Rûmî bil hakikat
Vücûdu fânî etmektir adı aşk³⁷

³⁷ M. Güneş, *İznikli Eşrefoğlu Rumi Divan ve Menkıbeler*, str. 140.

Prijevod:

Prodati u besćenje ovaj svijet, to se zove ljubav
Odbaciti svoje jastvo pa potom nestati, to se zove ljubav

Ponuditi drugom šećer u rukama
Otrov sam ispiti, to se zove ljubav

Da nevolje s neba poput kiše padaju
Glavu svoju prema njemu okrenuti, to se zove ljubav

Ovaj svijet je poput mora od vatre
Baciti se u njega, to se zove ljubav

Ešrefoğlu Rumi istinu spoznaj
Zanemarit svoje postojanje, to se zove ljubav

4.

Bu dervişlik yolına sıdk ile gelen gelsün
Hak'dan özge ne ki var gönlünden silen gelsün

Dervişlik didükleri bi-nihayet denizdür
Bu payansuz denizin mevcini duyan gelsün

Dervişlik didükleri bir tükenmez kan olur
Has ü am kul u sultan bu kandan alan gelsün

Derviş dolu nur doğar her lahza göğe ağar
Ben diyem doğru haber canına kıyan gelsün

Dervişin gözi açık dün ü günü uyanık
Bu söze Tanrım tanık bakmadan gören gelsin

Dervişin kulağı sak Hak'dan alur ol sebak
Deprenmedin dil dudak sözi işiden gelsün

Dervişin kolu uzun çıkarur münkir gözin
Şarkdan garba düpdüzün sonmadik iren gelsin

Dervişler Hak'ın dostı canları ezel mesti
Aşk şem'ini yakdılar pervane olan gelsün

Bu Eşrefoğlu Rûmî dervişliğe geleli
Nefsindendir çektiği nefsin öldüren gelsün³⁸

³⁸ A. H. Çelebi, *Eşrefoğlu Divanı*, str. 122–123

Prijevod:

Na ovaj put dervišluka nek dođe samo onaj ko iskren je
Nek dođe samo ko iz srca sve osim Hakka izbris'o je

Ono što se zove dervišlukom more je beskrajno
Nek dođe ko čuo je val mora beskrajnog

Ono što se zove dervišlukom nepresušan izvor je
Svak, bio rob il' sultan, nek dođe ko pije s tog izvora

Derviš se rađa nurom Božijim obasjan, svakog trenu k nebu se uzdiže
Što god kažem istina je, nek dođe ko sebe odrekao se

Derviševom oku ništa ne promiče, danonoćno budno je
Bog mi je svjedok za ove riječi, nek dođe ko gleda očima srca

Uho derviša oprezno je, tu pouku od Hakka uzima
Nek dođe ko čuje riječi, bez pokreta jezika i usana

Ruka derviša duga je, nevjerniku oba oka izbijaju
Ona se od istoka do zapada pruža, nek dođe ko ustraja

Derviši su prijatelji Hakka, još u *ezelu* njihove duše su se opile
Svijeću aška zapalile, nek dođe ko poput leptira ko je

Otkad dervišem postao Ešrefoğlu Rumi je
Sve što je trpio zbog svog nefsa je, nek dođe ko nefsa pokorio je

Literatura

- Čehajić, Džemal, *Derviški redovi u jugoslavenskim zemljama sa posebnim osvrtom na Bosnu i Hercegovinu*, Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo, 1986.
- Čelebi, Asaf Halet, *Ešrefoğlu Divanı*, Hece Yayınları, Ankara, 2015.
- Fidan, Kasim, *Ešrefoğlu Rumi*, Semerkand, Istanbul, 2013.
- Güneş, Mustafa, *İznikli Ešrefoğlu Rumi Divanı ve Menkıbeler*, Höşgörü Yayınları, Istanbul, 2014.
- Hadžibajrić, Fejzulah, *Mali rječnik sufijsko-tarikatskih izraza*, bez izdavača, Sarajevo, 2006.
- Hadžiosmanović, Lamija i Memija, Emina, *Poezija Bošnjaka na orijentalnim jezicima*, Preporod Sarajevo, Sarajevo, s.a.
- Halitović, Hamza, *Palača od ruže zbirka turskih sufijskih ilahija*, Fondacija "Baština duhovnosti", Mostar, 2015.
- Kadirijsko-bedeviski muhibi i derviši, *Ilahije, kaside, gazeli na bosanskom jeziku*, Kadirijsko-Bedeviska Tekija Čeljigovići – Sarajevo, Sarajevo, 2000.
- Köprülü, Fuad, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara, 1976.
- Muslu, Ramazan, *Temelleri İznik'te Atılan Bir Tasavvuf Yolu: "Ešrefiyye"*, Uluslararası İznik Sempozyumu, Iznik, 2005.
- Nametak, Fehim, *Historija turske književnosti*, Orijentalni institut u Sarajevu, Posebna izdanja XL, Sarajevo, 2013.
- Nametak, Fehim, *Pojmovnik divanske i tasavvufske književnosti*, Orijentalni institut u Sarajevu, Posebna izdanja XXVII, Sarajevo, 2007.
- Özkan, Ahmed, *Ešrefoğlu Rumi, Hayatı, Tasavvufi Görüşleri ve Ešrefiyye Tarikatı*, neobjavljena doktorska disertacija, Univerzitet Atatürk, Erzurum, 2013.
- Sikirić, Šaćir, *Pobožne pjesme (ilahije) šejh-Abdurrahmana Sirrije*, Državna tiskara, Sarajevo, 1941.

Tercüman 1001 Temel Eser Heyeti, *Eşrefoğlu Divanı*, Tercüman Yayınları, İstanbul, s.a.

Velijuddin, Mehmed Bursevi, *Menakıb-ı Eşrefzade*, priredio: Mustafa Güneş, Sahhaflar Kitabı Sarayı, İstanbul, 2006.

Internetski izvori

Oğuz, Mehmet Öcal, "Eroğlu Nuri", [www.http://teis.yesevi.edu.tr](http://teis.yesevi.edu.tr)

Özcan, Nuri, "Abdürrahim Tirsi", www.islamansiklopedisi.org.tr

Pekolcaj, Necla i Uçman, Abdullah, "Eşrefoğlu Rumi", www.islamansiklopedisi.org.tr,

Trako, Salih, "Medžmua pjesnika Šakira", <https://www.anali-ghb.com>

Uludağ, Sulejman, "Abdal Mehmed", www.islamansiklopedisi.org.tr

Abstract

Sheikh Eshrefoğlu Rumi – Turkish Poet and Sufi of the Fifteenth Century

Merjem Kasumović

This paper presents the personality of Eshrefoğlu Rumi, one of the important representatives of Turkish Sufi literature, who lived in the fourteenth and fifteenth centuries in Iznik and Bursa. The paper presents basic information about his life and spiritual path. Although Rumi was initially a member of the Bayrami Dervish order, whose founder is Sheikh Haji Bayram Vali, his sayri-suluk will later lead him to the Syrian city of Hama and the Sheikh of the Qadiri Tariqa Huseyn Hamavi. Thanks to this, Eshrefoğlu Rumi will become the eponym of the Eşrefi circle of the Qadiri tariqat. In addition to basic biographical information, the work of Eshrefoğlu Rumi and selected examples of poetry from Sheikh's Divan are also presented. We can state that Rumi's poetry is based on the Sufi ethical code, and, therefore, belongs more to the genre of tekke poetry than purely Divan poetry. Even though until now there was no writing about the Sheikh's life in our language, his hymns were recited in Bosnian tekkes, as we learn from records in tekke's collections.

Keywords: Eshrefoğlu Rumi, Iznik, Sheikh Haji Bayram Vali, Sheikh Husein Hamavi, Bayrami Tariqat, Qadiri Tariqat, Sheikh Abdulkadir Geylani, q.s.